

باید برای آسیب‌های اجتماعی کاری کرد

Photo: <http://alephba.org/>

گفتگوی ماهرخ غلامحسین‌پور با رضا عبدی، فعال حقوق کودک و سردبیر سایت الفبا

زمانی که نهادهای رسمی به جنبه‌های اساسی آموزش کودکان بی‌توجهند، زمانی که جای خالی آموزش روابط انسانی، کنش و واکنش‌های مثبت یا منفی جنسی، شیوه‌های بازدارنده خشونت و چگونگی مقابله با آزارگران بیگانه و خانگی احساس می‌شود، سازمان‌های مردم‌نهاد تلاش می‌کنند بار ماجرا را به دوش بکشند.

وبسایت الفبا این روزها برای حمایت از کودکان در مقابل خشونت‌های اجتماعی و خانگی فعالیت‌های زیادی انجام می‌دهد از جمله صداگذاری فیلم‌های آموزشی، تولید محتوا و مقاله و تلاش برای آموزش خانواده.

«رضا عبدی» روزنامه‌نگاری که دغدغه مسائل اجتماعی دارد، از سال 1390 این وبسایت را با هدف حمایت و آموزش کودکان و حساس‌سازی جامعه نسبت به آسیب‌های اجتماعی راه‌اندازی کرده است.

تفاوت الفبا با سایر رسانه‌های فعال کودکان، جامعیت آن است. این وبسایت، تمامی مسائل مربوط به حوزه کودک را پوشش می‌دهد. اطلاع‌رسانی درباره جریان‌های آموزشی و فرهنگی برای بالا بردن کیفیت زندگی کودکان هدف دست‌اندرکاران وبسایت الفباست.

ویدئوهایی همچون «مثل گل سرخ، ویدیویی آموزشی برای جلوگیری از تنبیه بدنی دانش‌آموزان»، «انیمیشنی برای جلوگیری از آزار جنسی کودکان»، «انیمیشن» مدیریت رفتار نسنجیده «و» خانم دانی و مراقبت از بدن در برابر آزار جنسی «بخشی از ویدیوهای آموزشی دوبله شده این وبسایت برای کودکان در مقابل آزارسانی احتمالی است.

«رضا عبدی» با خانه امن در مورد اهداف و انگیزه‌های این گروه داوطلبانه گفت و گو کرده است.

به عنوان نخستین سوال از او درباره جایگاه آموزش در کنترل خشونت علیه کودکان می‌پرسم. از نظر او این سوال، یک سوال کلیدی است.

آموزش گام اول برای ایجاد هر تغییری است. بدون آموزش و فرهنگ‌سازی هیچ امری به خواست عمومی تبدیل نمی‌شود و فعالیت اجتماعی به شدت وابسته به پشتوانه جامعه است. مگر پشتوانه دیگری هم دارد؟ اما خشونت در بسیاری موارد پنهان است. خشونت علیه کودکان نیز همیشه با رفتارهای شدید فیزیکی همراه نیست. گاهی افراد بدون آگاهی دست به خشونت علیه کودک می‌زنند. این روزها و پس از اتفاق‌های تلخی که برای تعدادی از دختر بچه‌های ما افتاده، بحث‌های داغ و مختلفی درباره چرایی کودک‌آزاری و خشونت علیه کودکان در جامعه در گرفته است. اما من اینجا می‌خواهم از نوع کمتر دیده شده خشونت علیه کودکان حرف بزنم، آن هم خشونت سیستماتیک است که کودکان ما گرفتارش هستند. مثلاً نوع مواجهه سیستم آموزشی کشور با کودکان و نوجوانان. من نمی‌توانم اینجا خیلی موشکافانه و با جزئیات بحث را باز کنم چون به هر حال همین موضوع هم بسیار گسترده است.

به طور مصداقی و عینی به یک نمونه از این خشونت‌های سیستماتیک اشاره می‌کنید؟

مثلاً مقوله کنکور. وجود چیزی به نام کنکور باعث شده هدف آموزش که باید آموزش مهارت‌های زندگی، بالندگی کودک و رشد فکری و فرهنگی او باشد، تبدیل به ماشینی برای مواجهه موفق او با کنکور شود. تا یک دهه پیش شروع این فاجعه حدود سنین نوجوانی بود، اما امروز ما در دبستان‌ها هم این مساله را داریم. پدر و مادرها و معلمان، بی‌آنکه آگاه باشند، در هم‌دستی نامبارکی با برنامه‌های فشرده درسی در کودک ایجاد اضطراب و خستگی می‌کنند و حق شادی و کودکی را از او می‌گیرند. این خشونت پنهان علیه کودک است. چون تصور غالب در جامعه ما آن است که آموزش به معنای فروکردن اطلاعات در ذهن کودک است، در حالی که اطلاعات زیاد به هیچ وجه به معنای رشد و بالندگی نیست. در بیشتر موارد خلاقیت که یک رکن مهم رشد است قربانی می‌شود، چون خلاقیت در بستر آرامش، شادی و رهایی رشد می‌کند و مجال بروز می‌یابد.

با این حساب مخاطب شما در الفبا افراد بزرگسال خانواده‌اند؟

بله. ما در الفبا با مادر و پدر، معلم، تصمیم‌گیران، فعالان فرهنگی حوزه کودک و عموم جامعه حرف می‌زنیم تا با هم شرایط زندگی و رشد کودکان را بهبود ببخشیم. فیلم‌های آموزشی هم درست در همین راستا قرار است تاثیرگذار باشند. هدف آموزش در عرصه‌های مختلف مربوط به کودکی است: تربیت، شناخت تن، پرهیز از کلیشه‌های جنسیتی، محیط زیست.

انیمیشن‌ها جالبند. برای من که مادر یک کودک شش ساله هستم کاملاً کاربردی بودند. برنامه بلندمدتی برای تولید یا صداگذاری انیمیشن‌های آموزشی دارید؟

بله. بازخوردها هم کلام شما را تایید می‌کنند. خودمان هم دوست داریم که بخش فیلم‌ها را به شکل حرفه‌ای‌تر و گسترده‌ای کار کنیم، چون مخاطب با آن ارتباط بهتری برقرار می‌کند و این مدیوم، تاثیرگذاری بیشتری نسبت به متن دارد. متأسفانه نبود امکانات و محدودیت‌های مربوط به کار داوطلبانه در ایران تا حدی دست‌وپایمان را بسته است. شاید چون هدف نهایی ما رساندن صدایمان به عموم جامعه است، برای همین است که تلاش می‌کنیم بخش رسانه تصویری الفبا را تقویت کنیم

چه نهاد یا فردی شما را حمایت می‌کند؟

الفبا اسپانسی ندارد و به صورت داوطلبانه اداره می‌شود. توجه کنید که الفبا تنها به آسیب‌ها نمی‌پردازد، بلکه ما به مسائل مربوط به کودکی مثل آموزش و پرورش، امور فرهنگی و هنری مثل کتاب و سینما، آسیب‌های کودکی، فلسفه برای کودکان، مسائل مربوط به کودکانی با نیازهای ویژه و ... می‌پردازیم. ما سعی کرده‌ایم نگاه ویژه‌ای به مبحث کودک و ارتباط او با رسانه داشته باشیم. البته این کار آسانی نیست، چون وب‌سایت ما بدون بودجه اداره می‌شود.

از چه دوره‌ای نسبت به آسیب‌ها و معضلات اجتماعی دغدغه جدی پیدا کردید؟

دغدغه‌های اجتماعی همیشه وجود دارند و نادیده گرفتن آنها آسان نیست. من فکر می‌کنم توانایی ندیدن آسیب‌های اجتماعی یک خاصیت ویژه باید باشد. هر انسانی که به حد متوسطی از تجربه زیست گروهی و بلوغ اجتماعی رسیده باشد، امکان نادیده گرفتن آسیب‌های اجتماعی را نخواهد داشت. حالا میزان این کنش اجتماعی در افراد مختلف تفاوت دارد. من می‌توانم بگویم از وقتی که خودم را شناختم به نوشتن و ادبیات علاقمند بودم، به حوزه فرهنگ به طور کلی علاقه داشتم و از دوران کودکی و به‌ویژه در نوجوانی به شکل جدی و متمرکز درگیر فعالیت‌های فرهنگی در زمینه ادبیات و تئاتر شدم. روزنامه‌نگاری فعالیت حرفه‌ای من شد و این حرفه با مسائل اجتماعی ارتباط فعال دارد.

آسیب‌های اجتماعی به میزان تاثیرگذاری جایگاه متفاوتی دارند. به نظر شما کدام یک از معضلات، امروز زخم بیشتری ایجاد می‌کند؟

برای من دست‌کم در این برهه زمانی، بحث کودک مهم‌تر است. دلیلش آن است که کمتر به این موضوع پرداخته می‌شود. زمانی که وب‌سایت الفبا را راه‌اندازی کردم، تقریباً هیچ رسانه آنلاینی به شکل تخصصی به کودکان نپرداخته بود. در حال حاضر هستند رسانه‌هایی وابسته به برخی نهادها مثل کانون پرورش فکری و آموزش و پرورش که در حوزه ادبیات و فرهنگ کودک و نوجوان فعال هستند، یا رسانه‌های گروه‌های حامی کودک که تنها به آسیب‌های اجتماعی در حوزه کودک می‌پردازند.

هدفتان به طور مشخص چیست؟

هدف ما در وب‌سایت الفبا بهبود و غنی‌سازی دوران کودکی است، توجه به جنبه‌های مختلف اجتماعی، روانی، تربیتی و فرهنگی زندگی کودکان.

باز خورد هم گرفته‌اید؟

خوشحالم که به‌ویژه از مخاطبان متخصص در حوزه کودک، بازخوردهای مثبت و انرژی‌بخش می‌گیریم. هم اینجا دوست دارم بگویم که تعدادی از همکاران نویسنده و مترجم ما، در واقع از جمع مخاطبان به گروه همکاران داوطلب الفبا پیوستند. این به نظر من اتفاق فرخنده و خوشایندی است.

شما به عنوان یک کنشگر اجتماعی، تلاش داوطلبان و فعالان حقوق کودک را معنا دار و موثر می‌دانید؟

بله. به نظرم آنها می‌توانند با هدف از بین بردن آسیب‌ها، اقدامات مختلفی انجام بدهند. باید صدای قربانیان را بلند کنند، کمک‌های افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و دولت را به‌سوی آن آسیب اجتماعی خاص هدایت کنند، خلاءهای قانونی که موجب ایجاد یا تشدید یک آسیب اجتماعی می‌شود را بیابند و از طریق آموزش و فرهنگ‌سازی، رفع این موانع یا خلاءهای قانونی را به خواست عمومی جامعه تبدیل کنند و برای همه این‌ها هم باید برنامه‌ریزی کنند، روش‌ها را به شکل علمی آسیب‌شناسی کنند و بهبود دهند.

شما شرح وظایف فعالان مدنی را ذکر کردید، اما نگفتید که در ایران گروه‌های مختلف کنشگران اجتماعی، از همدلی و تعامل گروهی هم برخوردارند؟

آنها هر کدام هدف اصلی خود را پرداختن به یک دغدغه اجتماعی مشخص تعیین کرده‌اند و با اینکه در این راه ناگزیرند با هم تعامل، هم‌اندیشی و کنش جمعی داشته باشند، اما متأسفانه با یک نگاه مختصر می‌توان فهمید که گروه‌های کنشگر اجتماعی در ایران چندان تعامل و هم‌دلی ویژه‌ای با هم ندارند.

یک آسیبی که متأسفانه در فعالیت‌های گروه‌های کنشگران اجتماعی وجود دارد، وجود نوعی نگاه گعده‌ای، رقابتی و گاهی رانتی است. (منظورم اینجا رانت ناشی از حضور یک فعال شناخته شده یا به اصطلاح سلبریتی است.) بارها مواجه شده‌ام با گروه‌های فعال زنان که برخوردشان با رسانه‌های فعالان کودک و یا حتی فعالان دیگر حیطه‌های زنان بسیار گزینشی و آن‌هم با سنجه‌های غیرحرفه‌ای و گاهی غیراخلاقی بوده است.

به فعالان زن اشاره کردید. الفبا در مورد زنان آسیب‌دیده هم فعالیت می‌کند؟

به گمانم بسیاری از آسیب‌های اجتماعی در هم تنیده هستند و روابط علت و معلولی پیچیده‌ای بین آنها برقرار است. به همین دلیل است که شما در بین پرسش‌ها مرتب از من می‌خواهید که موضع و اولویت خودم را بین مسائل مربوط به کودکان و مسائل زنان مشخص کنم. واقعیت این است که این دو به راحتی قابل تفکیک نیست. همانطور که گفتم هدفم را ایجاد رسانه‌ای حرفه‌ای برای پرداختن به امور کودک تعیین کرده‌ام. اما مگر می‌شود از کودک گفت ولی با مسائل مربوط به مادران بیگانه بود و یا از کنار مباحث مربوط به جنسیت، کلیشه‌های جنسیتی و آسیب‌های اجتماعی حوزه زنان عبور کرد؟ نمی‌توان برای کنش اجتماعی حد و مرز موضوعی مشخص کرد.

پی‌نوشت: برای استفاده از مطالب آموزشی الفبا به آدرس زیر مراجعه کنید

وبسایت www.alephba.org

کانال تلگرام: t.me/aleph_ba